

KÄNNBART

INTRODUKTION

Kännbart ger dig och dina elever en unik möjlighet. Genom Kännbart får dina elever möjlighet att uppleva konst på ett nytt sätt – utan syn och hörsel. Eleverna erbjuds också att reflektera över mänskliga rättigheter ur ett språk- och tillgänglighetsperspektiv. Här nedan finner du undervisningstips i form av diskussionsfrågor samt praktiska övningar du kan göra inför och efter besöket på Kännbarts utställning.

Detta material rymmer följande teman:

1. Dövblindhet.
2. Blindhet och synskador.
3. Svenskt teckenspråk.
4. Kultur och tillgänglighet.
5. Mänskliga rättigheter.

När ni besöker utställningen erbjuds alla att få prova på och uppleva konstverk utan syn och hörsel. Detta gör ni med hjälp av fingerade optik, specialglasögon, och hörselkåpor, vilket ni får låna på plats. Ni kan också boka en egen guide vid konsthallen. För att se när utställningen kommer till er närmsta ort, gå in på vår webbsida www.kannbart.nu/page3/page19 för att se turnéplanen.

Vid utställningsbesöket får ni en guide-övning via en broschyr. I denna finns det övningar att göra under själva besöket. Här får ni på ett enkelt sätt prova på att ledsaga, prova att inte se och höra och samtidigt få möjlighet att diskutera. Om du vill förbereda dina elever innan besöket, finns broschyren att ladda ner på vår webbsida.

Om du har frågor eller förslag, kontakta oss gärna på: info@kannbart.se

Riksställningar
Swedish Exhibition
Agency

ÖVNINGAR

HETA STOLEN

Tid och syfte

15 – 20 minuter.

Alla ska ta ställning och argumentera. Alla får framhålla sin åsikt.

Tema: Dövblindhet, synskador, svenskt teckenspråk, kultur och tillgänglighet, samtidskonst och mänskliga rättigheter.

Instruktion

Placera stolar i en ring. Det ska vara en stol mer än antal deltagare. Du läser upp ett påstående. De som håller med reser sig upp och byter plats. De som inte håller med sitter kvar. Om någon är tveksam ställer de sig upp utan att flytta på sig. Eleverna ska inte vänta och titta på vad de andra tycker, utan de ska försöka uttrycka sig själva och framhålla sin egen åsikt. Du eller annan ledare står i mitten av ringen under hela övningen. Om eleverna är teckenspråkiga så placera stolarna i en halvcirkel så alla elever kan se vad du tecknar.

Ett alternativ är att alla sitter kvar på sina stolar. Om de håller med påståendet reser de upp sig. De som inte håller med sitter kvar. Om någon är tveksam så sitter de kvar och räcker upp en hand.

När alla har satt sig igen har du möjlighet att fråga några från varje "läger" varför de bytt plats eller sitter kvar. Kommentera inte svaren utan låt bara olika åsikter få höras och gå vidare med att läsa upp påståendena.

Tips, börja gärna med enkla påståenden som uppvärmning så alla elever får möjlighet att förstå hur övningen fungerar.

Exempel

Uppvärmning

- Jag gillar godis.
- Jag tycker om skolan.
- Jag tycker om bruna bönor.

Dövblindhet och synskador

- Det är jobbigt när man inte kan se.
- Det är jobbigt när man inte kan höra.
- När man inte ser behöver man hjälp med att hitta saker.
- Är man både döv och blind kan man inte prata.

- Om man inte ser får man lära sig punktskrift i skolan.
- Är man både döv och blind kan man inte läsa.
- Den som är döv och blind kan inte skicka sms.
- Det går inte att gå i skolan om man är döv och blind.
- När man inte ser lär man sig känna dofter bättre.
- De som inte hör och ser känner ljud med kroppen.
- När man inte ser kan man inte cykla.
- Livet är svårare om man är synskadad eller blind.

Svenskt teckenspråk och kommunikation

- Det är kul med språk.
- Alla borde kunna minst två språk.
- Jag känner mig utanför när jag inte förstår vad andra säger.
- Alla skall kunna teckenspråk.
- Jag kan säga mitt namn på teckenspråk.
- Jag vill lära mig teckenspråk.
- Teckenspråket verkar krångligt att lära sig.
- Det är viktigt att få lära sig teckenspråk redan på förskolan.
- De som pratar teckenspråk kan inte läsa.
- Det är samma teckenspråk i alla länder.
- Jag känner eller har träffat någon som pratar teckenspråk.
- De som pratar teckenspråk kan kommunicera genom ett fönster.

Kultur och tillgänglighet

- Jag tycker om kultur.
- Det är viktigt att de som är blinda får hjälp att hitta när de ska gå ut på gator.
- Jag vet inte vad kultur betyder.
- Jag tycker inte om att vara utanför.
- Jag vet vad tillgänglighet betyder.
- Jag har aldrig varit på ett museum.
- Det svenska samhället är fullt tillgängligt.
- Alla kan åka vanlig buss i Sverige.
- Alla med funktionsvariationer är delaktiga i Sverige.
- Vem som helst kan besöka ett museum i Sverige.
- De som är blinda går inte på museum.
- De som är döva eller blinda kan gå på bio.

Mänskliga rättigheter

- Jag bestämmer vilka kläder jag skall ha på mig.
- Jag bestämmer vad jag vill göra på min fritid.
- I Sverige har alla lika värde.
- Jag har makt över mig själv.

- Jag kan göra världen bättre.
 - Alla kan säga vad de vill, när som helst och var som helst.
 - Min lärare lyssnar på vad jag vill säga.
 - Min skola är demokratisk.
 - Jag får det stöd jag behöver från mina lärare.
 - Min yttrandefrihet begränsas i Sverige.
 - Jag utnyttjar min yttrandefrihet varje dag.
 - Demokrati är viktigt i min vardag.
 - Det är mer intressant att läsa om problem än om lösningar i tidningar.
 - Demokrati kan skapas med odemokratiska metoder.
-

TERMOMETERN

Tid och syfte

10 – 20 minuter.

Alla ska ta ställning och argumentera. Alla får framhålla sin åsikt.

Tema: Mänskliga rättigheter.

Instruktion

Du förklarar för gruppen att det ligger en termometer på golvet. Den sträcker sig från en sida av rummet till den andra. Utse någon av eleverna att bestämma på vilken sida det är varmt och på vilken sida det är kallt.

Den varma sidan är för de som håller med. Den kalla sidan är för de som inte håller med. Låt deltagarna ställa sig på den grad som motsvarar vad de tycker. Påminn också om att det är tillåtet att byta åsikt under övningen.

Be sedan några elever från varje läger förklara varför de har valt att stå där. Vad tänker du? Varför står du där? Var öppen för diskussion.

Exempel

- Världen är rättvis.
 - I Sverige har alla människor samma värde.
 - Alla människor i Sverige har möjlighet att skapa ett bra liv.
 - Alla människor i Sverige kan ta del av vad samhället erbjuder.
 - Alla människor i Sverige kan påverka samhället.
 - Jag har makt över mitt liv.
 - Jag kan göra världen bättre.
 - Alla har rätt till sitt eget språk.
 - Alla har rätt att få information från samhället på sitt egna språk.
 - De som behöver, ska få använda sig av tolk för att kunna kommunicera med andra i samhället.
 - Alla synskadade som har behov av få en ledarhund, ska få det.
 - Alla ska ha självbestämmande i sitt egna liv, att kunna göra vad man vill – när man vill.
 - Alla biografer ska sända textade filmer.
 - Syntolkning på bio ska vara en självklarhet, för den som vill ha det.
-

FYRA HÖRN

Tid och syfte

10 – 20 minuter.

Alla elever ska ta ställning och argumentera. Alla får framhålla sin åsikt.

Tema: Kultur, tillgänglighet och mänskliga rättigheter.

Instruktion

Dela in rummet i fyra hörn som representerar fyra olika svar. Deltagarna väljer ett svar och ställer sig i det hörn som motsvarar svarsalternativet. Det är viktigt att ha ett öppet hörn där andra åsikter kan komma fram, ett eget svar.

Diskutera sedan varför de har ställt sig i respektive hörn. Påminn gärna om att alla åsikter är tillåtna.

Frågeställningar, vilka har 3 alternativa svar och möjlighet till eget svar, vilket täcker de 4 hörnen:

Hur kan vi göra Sverige bättre för alla?

1. Alla individer måste ta sitt ansvar.
2. Genom att institutioner så som riksdagen stiftar tydligare lagar.
3. Med en starkare ekonomi kan Sverige ta hand om de som mest behöver det.
4. Eget svar.

Vad är viktigast för en bättre värld?

1. Alla ska kunna ta del av och påverka samhället.
2. Vi måste börja med miljön och klimatet.
3. Fred och diplomati.
4. Eget svar

Vems ansvar är det att alla som vill skall få chans att lära sig svenskt teckenspråk?

1. Politiker (de som bestämmer).
2. Skolan.
3. Föräldrarna.
4. Eget svar.

Vems ansvar är det att se till personer får det hjälpmedel de behöver, som hörapparater, glasögon och rullstolar?

1. Politiker (de som bestämmer).
2. Stora företag.
3. De som själv har funktionsvariationer.
4. Eget svar.

Inom vilket område är det viktigast att tillgängliggöra för alla?

1. Utbildning.
2. Kultur.
3. Offentliga platser.
4. Eget svar.

Vilket tillgänglighetsområde är viktigast att förbättra?

1. Teckenspråkstolksservicen.
2. Ledsagarservice.
3. Talande information i kollektivtrafik, i alla kommuner.
4. Eget svar.

Vilket av de fem sinnen skulle ni inte kunna klara er utan?

1. Syn.
 2. Hörsel.
 3. Känsel.
 4. Eget svar.
-

DINA RÄTTIGHETER - VILKA SKA BORT?

Tid och syfte

15 – 25 minuter.

Övningen ska få eleverna att ta ställning till etiska frågor om rättigheter.

Tema: Mänskliga rättigheter.

Instruktion

Dela in eleverna med 3–4 i varje grupp. Ge gruppen fem minuter att välja bort fyra rättigheter:

1. Rätten att gå i vilken skola jag vill.
2. Rätten att få det stöd jag behöver för min skolgång.
3. Rätten att välja vilket språk jag vill använda.
4. Rätten till hjälpmedel (t.ex. hörapparatur, glasögon och rullstol).
5. Rätten till att bli accepterad för den jag är oavsett kön, religion, ursprung, sexuell läggning eller handikapp.
6. Rätten till att få arbeta.
7. Rätten till att få utbilda mig till ett yrke.
8. Rätten till att få ett arbete med en lön som jag kan leva på.
9. Rätten till att få säga och tycka vad jag vill.
10. Rätten till att ha tillgång till sjukvård.
11. Rätten till att få rösta.
12. Rätten till att söka skydd i ett annat land.
13. Rätten till att få kultur.
14. Rätten till att få kunskap.

Diskutera:

- a) Finns det rättigheter som är lättare att stryka?
- b) Hur resonerade ni när ni valde bort vissa rättigheter?
- c) Kunde ni enas?
- d) Vad blir konsekvenserna av att stryka rättigheter?
- e) Försök beskriva så tydligt som möjligt hur det är att leva i ett land som saknar de rättigheter ni tagit bort.

Ge gruppen fem minuter till att stryka ytterligare fyra rättigheter. Diskutera frågorna ovan igen. Be nu alla grupper enas om vilka åtta rättigheter som ska bort.

TAKTILA BILDÖVNINGAR

Tid och syfte

30 – 60 minuter.

Eleverna får utforska sin tolkningsförmåga och återberätta.

Tema: Blindhet/synskada & kultur.

Instruktion

Du låter eleverna gå ihop parvis. Instruktion på varje övning följer:

- Beskriv ett vykort eller ett föremål. Låt den andra rita efter din beskrivning utan att se vykortet förrän ni är klara.
- Håll ett litet föremål bakom ryggen. Titta inte utan känn noga och beskriv för den andre som ritar efter din beskrivning. Rita gärna i kol på stort papper. Ge så många detaljer som möjligt.
- Låt den ena eleven ha ögonbindel på sig. Därefter får eleverna leda varandra runt i rummet. Låt den andre känna på olika ytor och material, (element, stolsrygg, kartong, A4-ark, etc.). Var helt tysta. Gå sedan samma promenad utan bindel och jämför upplevelsen av textur och yta.
- Gör ett vykort med hjälp av vaxsnöre som kan fästas direkt på papper utan lim. Eleverna får inte se varandras verk förrän det är klart. De får känna på varandras verk utan att se. När de får se det, diskutera gärna om upplevelsen. Kan de känna hur vykortet ser ut? Blir det annorlunda när de får se vykortet?
- Gör frottage genom att gnugga med blyerts på tunt papper från så många olika ytor och texturer som möjligt i klassrummet. (Vägglist, dörr, skosula, golv, element etc). Använd olika svärta i gnugget. Klipp och riv i de olika "avtrycken" från olika ytor och sätt samman med lim på ett större pappersark t.ex. på temat "En dröm".
- Sitt runt ett bord (eller flera bord) Alla får varsin lerklump. Forma lerklumpen under några minuter utan att se den, med händerna under bänken. På ledarens signal skickar alla sin lerklump ett steg åt vänster. Känn efter utan att se, beskriv för den som skapat lerklumpen vad du känner och "ser" med fingrarna". Ta sedan upp och se på det du beskrivit. Fortsätt sedan forma lerklumpen och skicka ibland flera steg utan att prata, fokusera på känslan.

ÄTA UTAN SYN

Tid och syfte

40 – 60 minuter.

Vad händer med doftsinnen och smaksinnen när man inte ser vad man äter? Det blir annorlunda när man inte ser och dessa sinnen förstärks.

Tema: Dövblindhet och synskador.

Instruktion

Låt dina elever använd ögonbindel eller blunda. Låt dem prova att dofta och smaka av maten och drycken du förberett. Låt de använda sitt sensoriska sinne. Vad upplever de med kroppen? Denna övning kan kombineras vid en hemkunskapslektion där eleverna ges möjlighet att få utöka sitt sinne för lukt och smak.

Exempel

- Dofta och smaka olika ingredienser på en sked. Det kan vara salt, socker, citron, apelsin, smör, örter, vatten, olja, mjöl m.m.
- Duka upp en måltid med dryck. Eller använd skollunchen där eleverna får testa en stund hur det är att äta och dricka utan syn.
- Prova att hälla upp vatten i ett glas vatten. Hur vet man när det är fyllt utan att svämma över?

Diskutera:

- Hur är det att äta när du inte ser vad som finns på tallriken?
 - När du ska hitta maten? Hur ska du hitta glaset?
 - Känn smaken. Vad äter du?
 - Ger doft och smak samma upplevelse?
 - Känns kyla och värme?
 - Känns vibrationer i bordet?
-

UPPTÄCK VAD DU KÄNNER OCH SER MED RYGGEN

Tid och syfte

15 – 45 minuter.

Att uppfatta en bild utan syn och hörsel. Här får eleven prova på att förlita sig på enbart känslan på samma sätt som personer som lever med dövblindhet.

Tema: Dövblindhet och synskador.

Instruktion

Eleverna delas in i par. Ena eleven sitter/står vänd mot tavlan. Du står vid tavlan och skriver ett ord eller ritar en bild.

Den andra eleven ser ordet/bilden och ritar med hand, fingret eller fingrarna på sin kamrats rygg. Kamraten får gissa vad för bild det är. De byter plats efter två-tre bilder.

Exempel på bilder:

- En sol.
- Ett hus.
- En båt.
- En katt.
- Ett rymdskepp.
- En bläckfisk.
- Ett regn.
- En gris.
- Ett glas.
- En boll.
- En mobil.
- En hand.
- Ett paraply.

Diskutera

- Hur känns det att någon ritar dig på ryggen?
 - Var det lätt eller svårt att gissa bilden?
 - Hur hårt ska man trycka på för att det ska kännas bekvämt?
 - Vilken betydelse har sinnet känslan för er?
-

LÄROMEDEL – SER INTE, HÖR INTE – hur fungerar vardagen då?

Länk: <https://tbmplay.se/serintehorinte>

Tema: Dövblindhet, synskador, kommunikation och tillgänglighet.

Här finns ett internetbaserat läromedel som handlar om dövblindhet och hur barn och ungdomar med dövblindhet lever sin vardag. I nuläget är det kostnadsfritt att använda läromedlet. Målgrupp: grundskolans årkurs 4-7, men det kan även användas av äldre elever och vuxna.

I läromedlet finns sju filmer och är på svenskt teckenspråk, men har också svenska röster och svensk text, vilket gör att det kan användas av alla. För att få igång undertexterna klicka på CC-rutan längst ner till höger på bildrutan och de följer det som sägs och är synkat med rösten.

Läromedlet är skapat av personer som själva har dövblindhet och i det medverkar flera andra personer som har olika typer av dövblindhet. I läromedlet finns också en lärarhandledning till höger till varje film. Klicka på rosa rutan med texten "Till lärare". Under rubriken "Undervisningstips", i den finner ni praktiska övningar och diskussionsfrågor. Om ni vill veta mer, klicka på rubriken "Fördjupning", som har tips på länkar, litteratur m.m.

Kort information om vad varje film innehåller:

"Ser inte, hör inte – hur fungerar vardagen då?" (rosa)

Programledaren Sofia introducerar eleven vad läromedlet innehåller och vad begreppet dövblindhet betyder.

"Ushers syndrom" (orange)

Ushers syndrom är ett av dövblindsyndromen. Sofia berättar vad det innebär på ett enkelt sätt. Titta gärna den lila filmen om Lukas som har Ushers syndrom.

”CHARGE syndrom” (turkos)

CHARGE syndrom ingår också i dövblindgruppen. I denna film försöker Sofia förklara vad det är.

”Lukas om Ushers syndrom” (lila)

Möt den pigga och nyfikna Lukas som har många intressen. Han har Ushers syndrom. I filmen visar han hur hans vardag fungerar i skolan, hemma och på fritiden. Lukas har CI och använder svenskt tal med tecken som stöd i sin kommunikation.

”Gustav om CHARGE syndrom” (blå)

Filmen handlar om Gustav som älskar att spela dataspel och idrotta. Han har CHARGE syndrom och visar hur det fungerar i hans vardag. Gustav är döv och kommunicerar på svenskt teckenspråk.

”Hur kommunicerar man?” (röd)

Sofia berättar hur personer med dövblindhet kommunicerar och vad man ska tänka på när man möter barn, unga och vuxna med dövblindhet.

”Unga dövblinda” (grön)

Barn har ofta många frågor och funderingar kring dövblindhet. I filmen finns frågor från barn som är 10-13 år gamla. Ungdomarna Dennis, Teresia och Malin som har dövblindhet svarar ärligt och humoristiskt på barnens funderingar.

SOCIALHAPTISK KOMMUNIKATION

Länk: <http://haptisk.nkcdb.se>

Tema: Dövblindhet, synskador, kommunikation och tillgänglighet.

Nationella Kunskapscenter för Dövblindfrågor har skapat ett material om socialhaptisk kommunikation. Socialhaptisk kommunikation är ett kommunikationssätt och fungerar som ett komplement till talspråket och/eller svenskt teckenspråket. Socialhaptisk kommunikation är inte ett språk som kan ersätta talspråket och teckenspråket. Flera personer med dövblindhet använder sig av socialhaptisk kommunikation för att få snabb information om vad som sker och hur det ser ut runt i kring där man befinner sig.

Hur fungerar socialhaptisk kommunikation? En person gör signaler på neutrala zoner på den andras kropp med sin hand eller fingrar. Signalerna kan vara relaterade till en situation, ett sammanhang, ett rum eller orientering i förhållande till annat. Klicka på länken ovan så kommer ni till webbsidan med olika typer av signaler. Det finns instruktioner, bilder och filmer som visar hur man gör.

Övningar

Vi rekommenderar att dina elever får prova på hur socialhaptisk kommunikation fungerar före museibesöket. I och med att det erbjuds en praktiskt guide-övning på plats vid utställningen, är det en vinning att innan ha tittat på socialhaptiskt kommunikation och provat på. Det finns flera olika övningar som du kan göra med dina elever:

PROVA PÅ SOCIALHAPTISK KOMMUNIKATION

Tid och syfte

15 – 30 minuter.

Eleverna får prova på hur man gör och hur det känns att få signaler på kroppen. Erfarenheten kan de ta med sig när de besöker Kännbart.

Instruktion

Titta på bilderna och filmerna på webbsidan <http://haptisk.nkcdb.se>. Låta eleverna välja ut 10 stycken haptiska signaler och prova de olika signalerna på varandra. Därefter blir det prov där den ena eleven får blunda! Kan eleverna känna rätt signal?

Frågor till eleverna

- Hur hårt måste man göra signalen för att det verkligen ska uppfattas av den andre?
- Var är det lättast att känna signalerna, på ryggen eller på armen?
- Vilken socialhaptisk signal var lättast att göra?
- Vilken socialhaptisk signal var svårast att känna?
- Vilken socialhaptisk signal gillade du bäst?
- Vilken var roligast?

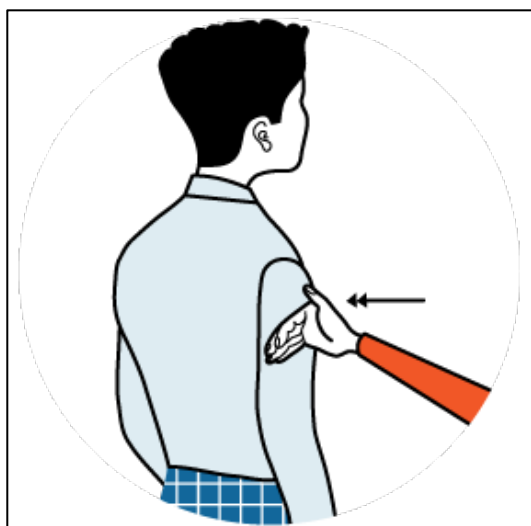
Exempel på socialhaptiska signaler:

JA

NEJ

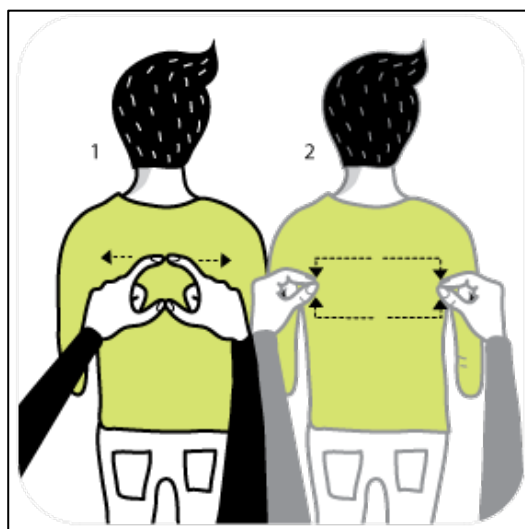
FLYTTA DIG LITE

FÄRDIG

VÄNTA

RUM (Följ rummets form ur ditt perspektiv)

VILL DU VETA MER?

Här finner du länkar och tips på texter och litteraturer för fördjupning inom Kännbarts områden.

DÖVBLINDHET

Förbundet Sveriges Dövblinda

<http://www.fsdb.org>

Dövblind Ungdom

<http://www.fsdb.org/dbu.html>

Nationellt Kunskapscenter för Dövblindfrågor

NKCdb finns för att stötta myndigheter och olika verksamheter i samhället med kompetensutveckling. Deras mål är att barn och vuxna med dövblindhet ska kunna få möjlighet till att kommunicera med sin omgivning del av information och uppleva ständighet och delaktighet.

<http://www.nkcdb.se>

Mo Gård Förlag

Det finns kostnadsfria publikationer att ta del av. Tips! Ladda hem böckerna "En liten GUL bok om ledsagning av personer med dövblindhet" och "En liten GRÖN bok om dövblindtolkning".

<http://www.mogard.se/publikationer/forlag>

Punkter i livet

En blogg av unga personer med dövblindhet om hur det är att leva med dövblindhet. De finns också på Instagram, @punkterilivet.

<http://punkterilivet.blogg.se>

BLINDHET och SYNSKADOR

Synskadades Riksförbund

<http://www.srf.nu>

Riksorganisationen Unga Synskadade

<http://www.ungasynskadade.se>

SVENSKT TECKENSPRÅK OCH KOMMUNIKATION

Sveriges Dövas Riksförbund

<http://sdr.org>

Sveriges Dövas Ungdomsförbund

<http://sduf.se>

Svenskt teckenspråkslexikon

<http://teckensprakslexikon.su.se>

UR tunnelbana

Ett teckenspråkslexikon med olika enkla tecken.

http://www.ur.se/webbplatser/teckensprak/flash_holder.html

Språkrådet – svenskt teckenspråk

<http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/svenskt-teckensprak.html>

KULTUR och TILLGÄNGLIGHET

Riksteaterns Tyst Teater

De producerar scenkonst på svenskt teckenspråk.

<http://tystteater.riksteatern.se>

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

<http://www.regeringen.se/contentassets/0b52fa83450445aebbf88827ec3eecb8/fns-konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-ds-200823>

**FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
(på lättläst svenska)**

<http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/03/2015.001>

FN:s metodmaterial

FN-förbundet producerar lärarhandledningar och studiematerial för elever.

<http://www.fn.se/skola/material>

Lika Unika

En samarbetsorganisation för organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

<http://www.likaunika.org>

Mänskliga rättigheter

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

<http://www.manskligarattigheter.se>

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter, med fokus på rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

<http://www.manskligarattigheter.se/sv/de-manskliga-rattigheterna/vilka-rattigheter-finns-det/rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning>

ÖVRIGA

Hörselskadades Riksförbund

<http://www.hrf.se>

Unga Hörselskadade

<http://uh.se/se>
